

PIOTR DŁUGOŁĘCKI

Polski Instytut Spraw Międzynarodowych

ORCID: 0009-0007-1672-3819

Miklós Mitrovits, *Zakazane kontakty. Współpraca opozycji polskiej i węgierskiej 1976–1989*

przeł. Szymon Brzeziński, Instytut Pamięci Narodowej,
Warszawa 2022, 368 ss.

Miklós Mitrovits, *Zakazane kontakty. Współpraca opozycji polskiej i węgierskiej 1976–1989*
[*Forbidden contacts. Cooperation of the Polish and Hungarian opposition 1976–1989*]

transl. Szymon Brzeziński, Instytut Pamięci Narodowej, Warsaw 2022, 368 pp.

Najnowsza publikacja węgierskiego historyka Miklósa Mitrovitsa poświęcona została ważnemu, a niecieszącemu się dotychczas nadmiernym zainteresowaniem badaczy dziejów najnowszych, tematowi, którym jest współpraca polskich i węgierskich opozycjonistów w latach 1976–1989. Cezurę końcową pracy wyznacza oczywiście upadek komunizmu, a początek narracji związany jest z ożywieniem działań opozycyjnych w PRL oraz powstaniem Komitetu Obrony Robotników po stłumieniu czerwcowych protestów robotniczych w Radomiu, Ursusie i Płocku. Data ta nakłada się na dwudziestą rocznicę powstania węgierskiego i podejmowane próby upamiętnienia tragicznych wydarzeń 1956 r., przede wszystkim przez polskie i węgierskie środowiska emigracyjne w Europie Zachodniej.

Najistotniejszą kwestią opisywanych wydarzeń była podkreślana przez autora niewspółmierność polskich i węgierskich środowisk opozycyjnych. Aktywność opozycji w PRL miała nieporównywalnie większą intensywność, zasięg i znaczenie, a „możliwości działalności opozycyjnej w Polsce i na Węgrzech były pod każdym względem odmienne”. W rezultacie wydarzenia rozgrywane nad Wisłą w latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych, ze szczególnym uwzględnieniem karnawału Solidarności, stanowiły punkt odniesienia dla opozycji węgierskiej i „było oczywiste, że kto wówczas uznawał się na Węgrzech za opozycjonistę, ten nie mógł przeoczyć Polski”. Paradoksalnie nawet wprowadzenie w Polsce stanu wojennego zainspirowało organizowanie pierwszych opozycyjnych debat na Węgrzech, a wcześniejsze działania NSZZ „Solidarność” były impulsem do rozwoju tamtejszej opozycji.

Podstawę źródłową monografii stanowią dokumenty znajdujące się w wybranych polskich i węgierskich archiwach, materiały zgromadzone w prywatnych kolekcjach oraz źródła publikowane (w tym wspomnienia i pamiętniki). Istotne znaczenie mają także źródła wywołane, czyli zebrane przez autora relacje uczestników wydarzeń – ówczesnych polskich i węgierskich opozycjonistów.

Z polskiego punktu widzenia pewien niedosyt pozostawia zakres wykorzystania materiałów partyjnych, ograniczono się bowiem jedynie do publikowanych dokumentów Biura Politycznego KC PZPR. Korzystne byłoby tu dokonanie kwerendy w Archiwum Akt Nowych, a także uwzględnienie materiałów opublikowanych w siedmiu tomach serii Polskie Dokumenty Dyplomatyczne odnoszących się do lat 1976–1981, gdzie znalazły się liczne

dokumenty o relacjach polsko-węgierskich. Pozwoliłoby to na zilustrowanie w nieco szerszym zakresie kontaktów opozycyjnych przez pryzmat materiałów PZPR i MSZ PRL.

Ciekawe uzupełnienie monografii stanowią archiwalne fotografie i materiały ilustrujące koloryt ówczesnych działań opozycyjnych. Wypada także wspomnieć o aneksach zawierających wykazy artykułów na tematy polskie i węgierskie, jakie zamieszczono odpowiednio na łamach „A Hírmondó” i „Obozu”. Na końcu książki znalazł się również spis książek na tematy polskie i węgierskie, które ukazały się w drugim obiegu wydawniczym w obu krajach.